

1.

Már a bécsi gyors menetrendszerinti érkezése előtt egy órával ott topogtunk a Keleti pályaudvar érkezési oldalán. Apám volt a legizgagtobb. Künn még szeptemberi nyár volt, de a család ünnepélyes feketébe öltözött, csak Petikére nem jutott már sötét ruha, rajta az Andrisról maradt szürke matrózbélű lötyögött.

— Álljatok sorba! — szólt ránk apánk — rögtön befut a gyors.

A huszas évek bethlenkéje fénylett rajta, fején kemény kalap s az is olyan kopott volt, mint az akkori Magyarország. Ideje lett volna újat venni, meg új ruhát szabatni erre az alkalomra, gondoltam, de hát az öregem fizetése... Négyen voltunk testvérek, sokat ettünk és Petikén meg Marikán kívül még mind a ketten az Attila utcai gimnáziumba jártunk. Marika ideiglenes óraadó tanítónő volt, sudármövésű, sápadt lány, s nagy dióbarna szemében most a boldogság reménye csillogott. Félig-meddig menyasszonynak tekintettük, Gyurka udvarolt neki.

— Gyurka még mindig nincs itt? — kérdezte apám és már vagy tizedszer vette elő a zsebóráját.

— De papa... — védte Marika.

— És ha ők várják az ezredesüket, nem három órával előbb felsorakoznak? Mi? — vágott Marika felé apám kissé élesen és szokatlanul izgatottan. Régebben mindig ideges lett, ha Gyuri szóba került vagy betoppant hozzánk. De a családi tanács óta nem bánta már, ha Marika és Gyurka néha karonfogva járnak a Horváth-kertben. Gyuri is krisztinavárosi gyerek volt. Mi a Lógodi utcában laktunk, Gyurkáké a Vár-alja utcában. Gyuri apja alhadnagyi rangban, afféle őrnök lehetett a hadtestnél, apám meg számtanácsos volt a fővárosnál. Együtt kibiceltek a Filában s mély tisztelettel pillantottak arra a szakállas, néma úri emberre, aki a kávéház Pauler utcai ablakában szokott üldögélni saját toló-kocsijában, mint a régi világ és az Osztrák-Magyar Monarchia élő-halott emléke. Így, apám révén, került közénk Gyurka is, még cöger korában.

Régebben csak az iskolai szünetekben láttuk őt is, Marikát is, mert nővérem a soproni tanítónőképzőben tanult, ha Bástya-sétány volt a kerítőjük, ahogy én szoktam mondani kamaszos kíméletlenséggel. Gyurikékat a háborús tisztihány miatt hamarabb avatták zászlóssá. Tizennyolc éves korában kikerült az olasz frontra és a háború után mint hadnagy tért vissza. Sajnos, Marikánk iránta való szerelmét nem lőtték ki mellőle, mint Bokor Pistát, a tiszti szolgáját. És Gyurka is konokul kitarzott mellette. Nem csoda hát, hogy apám idegeskedni kezdett: Marikának ugyanis nem volt kauciója.

Apám egyszer feltűnően nyugodt és jó hangulatban volt. Éppen a feltámadási körmenetről jöttünk haza és az öreg az ünnepi vacsora után felbontott egy palack szürkebarátot — úgy kapta ajándékba — s megkínálta vele Gyurit és Marikát is.

— Nem volna jobb, ha bélistáztatnád magad és valami polgári foglalkozás után néznél?

— Hová gondol papa? — emelte fel bubifrizurás fejét Marika — egy férfi nem mondhat le a hivatásáról.

Gyuri helyett is felelt, talán kissé „tanerősen” és fellengzősen, de mély átérzéssel a hangjában.

Épp akkor lépett be anyám, hozta be az elmosott edényeket a krendecbe. Megállt egy pillanatra, ránézett Marikára, elsápadt s azt hit-

tem a szíve szakad meg. Már tudott mindent: Gyurka nem mond le a tisztí karrierről Marika kedvéért.

Apám többé nem pendítette meg a kérdést, de hétről-hétre nyugtalanabbnak látszott. Valami hivatali mellőzés is érthette, mert a következő év januárjától kezdve egyre szótlanabbá vált. Arca megnyúlt, kopasz tarkóján löttyögni kezdett a bőr. Olykor-olykor észrevettem, hogy rágja a bajszát.

— Valamit tenni kellene ezekért a gyerekekért — szólott egy este Tilda néni s mikor Marika hazajött a preparandiáról, a Lógodi utcai lakásban összeült a családi tanács. A nappaliban néhány megkopott aranyozású rokokó szék pipiskedett az ablaknál, a fal mentén emeletes kredenc, a közepén brunoliniszagú családi asztal, nehéz plüss terítővel: még a hozományból. A vasárnapi délután lassanként megtelt öregasszonyokkal. Anyám friss teasüteményt kínált s vörös, agyondolgozott kezén megéreztem a Fekete Kutya patika tejkremjének az illatát. Petikét erre a délutánra Csomai nénihez adták a szomszédba, nekem pedig a mi szobánkban kellett felügyelnem a kisebbre. Így aztán mindent meghallottam, azt is, amit nem akartak...

— Csak ne lenne olyan fiatal az a gyerek! — hallottam apám hangját. — Öt év múlva már a fele kauciót kellene csak letenni.

— Őrnagy korára már annyit se — sipított fel élet hangon Mariska néni —, de hát vénüljenek meg?

— Tízezer koronám van hadikölcsönben — siránkozott Bertus néni.

— Itt van az én szegény Józsim húszezer koronás betétkönyve — sírdogált Matild néni —, így csak kijönne a kaució, de hát...

Ebben a pillanatban nem voltam biztos benne, hogy Matild néni szegény Józsi bácsin siránkozik-e, vagy a nyakukon maradt takarékkönyv elértéktelenedésén. Berta néni, Matild néni és Hilda néni hadikölcsöneiből és takarékbetétkönyveiből ki is telt volna az óvadék. Fel is ajánlották jószívvvel a Marika boldogságára. Az ajtón át is éreztem a hangjukon, hogy meg vannak hatva, Matild néni még hüppögött is, annyira megilletődött a nővérei nagylelkűségén és a saját jószágán. Ilona néninek volt egy kispesti háza, annak a bérjövödelmét ajánlotta fel, de akkori hozadéka a kötött lakbérékkel meg se közelítette egy főhadnagy házassági óvadékának kamat-jövödelmét. Csak a Tilda néni hangját nem hallottam még. Ő volt az egyetlen, akinek még maradt valamije. Jóval a háború előtt megözevegyült és férjhezment Pantherstein pékmesterhez, aki fekete liszten, meg telek-spekuláción megsokszorozta az özvegy vagyonykáját is és esze ágában sem volt a kelleténél több hadikölcsönt jegyezni. Tilda néni nem ajánlhatta fel hadikölcsönét — nem volt neki. Hosszú szünet következett s akkor hallottam először John bácsiról, az ezredesről. Tilda néni említette, amikor már a szöpen felépített pénzügyi tervek maguk alá temették a családi tanácsot.

— Forduljatok Johnhoz, John segít! John milliomos! Írni kell neki! — mondta határozottan. — Játszva leteheti a kauciót. Dollárban! Mi az neki? De hát persze ti nem tartottátok vele a rokonságot. Fekete bárány volt a szemetekben — folytatta kissé bántóan, támadó hangon, talán csak azért, hogy őt is el ne ragadja az általános adakozási készség. — Még a címét se tudjátok! Lusta — mondtátok róla, mikor ötödikben kimaradt az iskolából; Istentagadó — suttoztátok, pedig csak nem volt bigott és nem szerette — a hitoktatója. Sikkasztó — szörnyülködtek, amikor otthagya a postát és Amerikába hajózott. Aztán nem törődtek vele. Nem illett többé beszélni róla, mert nem mászott együtt a samárletrán államhű férjeitekkel. De ő most milliomos és aggregény, ti meg

koldusok vagytok. A győztes Amerika polgára. És ezredes. Amerikai ezredes. Gyula — fordult Tilda néni apámhoz —, megadom a címét és írok neki. Biztos vagyok benne: John segít — fejezte be a családi tanácsot.

A nénik egyike sem kukkant meg. Úgy éreztem, mindnyájan bünyösöknek érzik magukat. Hogy is volt csak? Még a kilencszázas évek elején ment át. Ki tudja, mi lehetett ott a postán s miért nem írt? Hiszen neki kellett volna. Aztán még mi minden történt azóta? Agyonlőtték a trónörököszt és meghalt Ferenc József. Világháború, forradalom, ellenforradalom. Férjek, fiúk, unokák a temetőben és szanaszéjjel. Az ajtón át alig hallottam meg apám választát, amely éppen csak felbugygyant az általános büntudatból.

2.

A nagynénik közül Ilona néni érkezett meg először John bácsi fogadtatására.

— Hát a fényképész hol maradt? — kérdezte tőle apám, szarvasbőr kesztyűjét húzogatva. Végigsietett a peronon s aztán csaknem felháborodva tört ki.

Még a lapoktól sincsenek itt, pedig mind megigérték.

— Hiszen még jöhetnek — csillapította Ilona néni s feketekesztyűs kezével végigsímította a karját.

A fogadtatást apámnak kellett megszerveznie. Évekig levelezett John bácsival, aki diadalittasan akart visszatérni és azt kívánta, hogy az óhaza a lábainál heverjen. Négy évvel azelőtt, harmadik koromban ment el az első levél a tengerentúlra. Ez még csak kapcsolat felvétel volt a rég elvándorolt rokonnal. John bácsi hűvösen és előkelően válaszolt. Részletes beszámolót és fényképet kért rólunk. A fényképek óriási izgalom közben készültek el Holländer mester Krisztina téri műtermében. Apám egy csonka korintuszi oszlopra támaszkodik, mellette anyám, karján Petikével, körülöttük a család. Elöl Gyurka és Marika hűdött, archaikus mosollyal merednek egymásra. A beszámolóban apám részletesen írt rólunk. A család miatt nem feledkezett meg magáról sem. Ma már úgy tűnik, hogy levelében jóval jelentősebbnek tüntette fel szerepét a fővárosi közigazgatásban, mint ahogy azt ma látom. Aznap este azonban, amikor levelét felolvasta nekünk, nagyon büszke voltam rá.

John bácsi ezüstkeretes ezredesi fényképét küldte válaszul. Tányérsapkája alól elszánt, apró szem pislogott ki s hegyes orra alatt a két végén szétbolyhosodó zsinór-bajusz meredezett.

— Határozottan marciális jelenség — jegyezte meg apám.

— Hiú bányarém — gondoltam én, de mondani már nem mertem, mert láttam, hogy apám egyre büszkébb az amerikai rokonra.

— Pedlow kapitány kismiska mellette és csak kapitány, pedig az is mennyi borsot tudott törni a polgármester orra alá — szólott egyik este, amikor John bácsi fényképét nézegette. Ha nem restelli, talán bajszából is csak olyan vékony csíkot hagyott volna meg, mint amilyen az ezredes képét díszítette. Az ezüstkeretes arcképet bevitte hivatalába.

Apám a levelezés óta láthatóan jobbkedvvé, bizakodóbbá vált, különösen, amikor megtudta, hogy John bácsi évek óta reumában szenved. Terveket kovácsolt: a tabáni gyógyvizek mellett amerikai kölcsönből épített gyógyszálló emelkedik, a melléképületekben igazgatói lakás s a lakás ajtaján névtábla: Hirsch Gyula igazgató. A levélváltás mind sűrűbbé és meghittebbé vált. John bácsi egyízben aziránt érdeklődött, milyen feltételekkel lehetne kölcsönt elhelyezni és milyen fedezete volna.

— Megbeszélhetnéd a polgármesterrel — mondta anyám és jókedvű fény villant a szemében.

— Lehet róla szó — válaszolt apám könnyedén, mintha mi sem lett volna természetesebb, minthogy Hirsch Gyula számtanácsos úr meg a polgármester... De ezt akkor még nem tudtam s azt is csak később kellett megtanulnom, hogy a fogalmazási kar tisztviselői áttegeződtek apám feje felett.

Marikát és Gyurit azonban ezek a hosszúlátra szóló tervek hidegen hagyták. Marika minduntalan sürgette apát, írja már meg, hogy hol szorít a cipő. Mi az a párezeló dollár John bácsinak? Végre apám kidurálta magát és előállt a kaució ügyével. John bácsi válaszában megírta, hogy a maga részéről minden lehetőt megtesz és el fogja háritani az akadályokat a fiatalok boldogságának útjából, de kérte, írják meg neki pontosan, mi az a házassági óvadék. Megírták: a tiszték csak akkor nősülhetnek, ha megfelelő munkanélküli mellékjövedelmet tudnak kimutatni, amelyeknek lehetőleg értékpapírok kamataiból kell származnia. Az óvadékot többnyire a leány szülei teszik le. Hadnagyért kétszer annyit, mint egy őrnagyért. A bácsi fel volt háborodva. Erkölcsstelen intézmény, válaszolta. Mindent kövessenek el hatályon kívül helyezése érdekében. A szabad Amerikában szó sem lehetne ilyesmiről. A népharag elsőpörnét azt a kormányt, amely ilyesmire gondolni merne. Annnyira felháborította a házassági óvadék intézménye, hogy ő is megkezdi ellene a harcot. Egyik cikkét el is küldi — írta —, hogy apám helyezze el a lapokban. A cikk az amerikai Népszavában jelent meg. Megható leírása Marika és György bimbózó szerelmének, amelyet egy elmaradt ország ásatag s a császárság korából visszamaradt rendeletei fagyhalálra ítélték. Senki sem zárható ki a szerelemből, ez hozzátartozik az emberi jogokhoz — harsogta a cikk. „A humanizmus nevében felszólítom az amerikai magyarokat: küzdjenek a legnemesebb érzelem jogaiért. Kövessenek el mindent az óhaza elmaradottságának felszámolására és állítsák szembe a szív reakcióját a fizikai erő brutális uralmával” — fejeződik be a cikk. Apám végigházalta vele a szerkesztőségeket, de mindenünnen kidobták. John bácsi kioktatta, hogy a lapoknak fizetni kell a cikk megjelenéséért. Küldött rá húsz dollárt s apámnak sikerült is a nagybácsi cikkét közölni valamelyik városházi zuglappal. A megjelent cikket átküldte neki a tengeren, mire John bácsi közölte, hogy személyesen jön át Európába s megvizsgálja a kérdést. A hír bombaként hatott a családban.

— John bácsi jön és segít — mondta Tilda néni, de hónapok teltek el és semmi sem történt. Apám érdeklődött, hogy mikorra várjuk. A nagybácsi megírta: szívesen részt venne a fiatalok esküvőjén és célzást tett arra, hogy örömmel lenne a menyasszony tanúja. Marika és Gyurka egyre türelmetlenebbekké váltak. Marika levelet írt neki, könyörgött, jöjjön már, tegye boldoggá őket. Hamarosan jön — hangzott a válasz a tenger túlsó partjáról —, csak fel kell készülnie az útra. Megkérdezte, szokás-e nálunk az, hogy az esküvőn egyenruhában jelennek meg, vagy inkább frakkot hozzon. Apámnak megírta, szíve a fiatalokért dobog, de szeretné látni, hogy ők is megküzdjenek a boldogságukért s nem várják, míg a sültgalamb a szájukba röppen. A család kisütötte: ha Marika megkapja a tanítónői állást, a fizetését be lehet tudni a kaucióba.

— De addigra Gyuri öreg százados lesz már — pityergett Marika és keserűen felsóhajtott: — Jaj, az az átkozott pénz!

Az iskolában azt tanultuk, hogy a pénznek nincs szaga. Dehogy nincs! Apámat már a távolból megrészegítette. Felélénkült, mozgása gyorsabbá vált és kopaszodó fején kifényesedett a bőr. Délutánonként egyre ritkábban láttuk otthon. Éppen csak bekapta az ebédet és ment. Egyik este hiába vártuk vacsorára. Csak éjfél felé lépett be az előszobába, csil-

logó szemmel, talán kissé pityókosan. Petikét kivéve ébren vártuk, mert még nem fordult elő, hogy pont fényolcra haza ne ért volna.

— Már azt hittük, elveszett. Hol járt? — fogadta anyám megkönynyebbülten, de némi szemrehányással.

— A Gellértben! Megalakítottuk a Székesfővárosi Balneológiai Társulatot! Sipka főpolgármester az elnöke. Az igazgatója — én vagyok! A választmányban főrendiházi tagok, képviselők, városatyák és szakemberek — jelentette be apám. — Es tudjátok ki lesz a társulat első dísztagja? John bácsi! Már le is leveleztem vele. Megbízott, hogy addig is, amíg személyesen átjöhet az óhazába, tárgyaljak egy nagy fürdő-és szálloda-konzern megalakításáról. A Hitelbank máris érdeklődik. Decemberben felolvasást tartok a rádióban „A budai rádiumos hévizek gazdasági kihasználása” címmel. Szeretném, ha a Rácfürdőt John bácsi vásárolná meg. A geológusok szerint annak van a legjobb vize. Mit szóltok hozzá — ölelte meg anyámat —, saját fürdőnkbe járunk majd fürödni. Boldog mosoly fénylett az arcán s úgy lubickolt a család csodálatában, mintha a Rácfürdő máris a miénk lett volna.

John bácsi hamarosan felkérte apámat, tapogatódjon a fürdő számtalan örökösénél, de ne árulja el, hogy ki van a háttérben s a költségekre ötszáz dollárt küldött. A pénz felvétele után apám még buzgóbban esett neki terveinek. Bevezettette a telefont, mert a hivatalában már nem győzte lebonyolítani tárgyalásait. Elhatározta, hogy éves szabadságot kér.

— Hála Istennek, most már nem lesz szükségem arra a rongyos íróasztalra — mondta megszeppent édesanyámnak. — Majd meglátja, száz-ezer pengőket fognak hozni a budai hőforrások. Ha kell, újakat is nyit-tatunk. A Tabánban forró vízzel fűthető konyhakerteket rendezünk be.

1929 karácsonyának délutánján apám kipirulva lépett be az előszobába. Mögötte egy hordár hatalmas rézkalitkát cipelt, amelyben nagy, kékeszöld tollú papagáj gubbasztott.

— Karácsonyi ajándék anyátoknak — suttozta.

— Hogy hívják? — kíváncsiskodtam.

— Amerika — mondta, s felszólított, hogy együtt rejsük el a meglepetést.

A karácsonyesti vacsorán Gyuri is ott volt. Borlevesre, főtt halra és mákos-gubára meg volt híva Zámbó Béla, az apja is. Anyja már régen nem élt. Édesanyám elfojtott bosszúsággal a hangjában, nevetve fordult oda Zámbó bácsihoz, miközben az óriási kalitkára mutatott.

— Mit szól ehhez az ötlethez? Alig fér el a szobában.

— Majd jó lesz a télikertünkbe — válaszolt Zámbó helyett apám, aztán a fiatalok jövőjéről kezdett beszélni, hosszasan, színesen és olyan lelkesedéssel, hogy valamennyien szájátva hallgattuk. Marika meg György a karácsonyfa mögött sugdolóztak.

— Aztán ti se türelmetlenkedjétek már — nézett rájuk különösen csillogó szemmel, megtágult pupillákkal. — Jövő évben megtarthatjuk az esküvőt. Bodroghy Lajos karnagy lesz az orgonánál, lovasrendőrket állítatok a Roham utcába s a szertásra Nemes püspököt fogm kérni. De tarthatjuk a Mátyás-templomban is, a Bazilikában.

Furcsán, kapkodva beszélt, szótagokat, néha szavakat hagyott ki, de mi boldogan hallgattuk, Marika és Gyuri pedig csak egymás szívének dobogására figyeltek. A papagáj kiterjesztette szép, nagy szárnyát. Úgy éreztem, apám a boldogság kék madarát hozta el nekünk karácsonyra. Csend volt, csak az éjféli misére hívó harangok hangjai lebegtek át a becsukott ablakon, mint a betlehemi angyalok. Odakünt mintha az egek

harmatoztak volna. És akkor, a mély és meghatott hallgatásba egyszerre csak éles, erőszakos hang reccsent bele:

— Amerika, Amerika, Amerika...

3.

Már csak néhány perc volt hátra, hogy befusson a bécsi gyors. Csaknem mindnyájan eljöttek, akiket apám várt. Ott volt valamennyi nagynéném feketében, Hilda és Matild néni régimódi csipkefőkötőben, fehér szegfű és rózsza csokorral.

— Végre van egy új kalapod — mondta Bertus néni anyámnak, aki új koftát és divatos, homlokba húzott sisakszerű kalapot kapott.

— Láttátok, John bácsi micsoda autót küldött előre? — lelkesedett Tilda néni.

Erről én sem tudtam, úgy látszik apám számunkra is meglepetésnek szánta. Nem bírtam ki, meg kellett nézнем. Nagy, háromliteres Buick volt, külföldi rendszám-táblával s a szélvédőjén két kis csillagos zászló libegett. Épp akkor érkezett Gyuri.

— Gyere, az öreg már nagyon izgatott.

Miután Gyurka kezecskélt anyámnak, apám karonfogta.

— Nyujtsd a kezedet Marikának — mondta ünnepelesen. — Holnapra megveheted a gyűrűket. Az eljegyzést a Gundel sárga-termében tartjuk. Ez lesz John bácsi első társadalmi szereplése Budapesten. Lehet, hogy autót kaptok nászajándékul. Választottál már násznagyot?

— Holländer bácsira gondoltam.

— Ah — legyintett apám —, válaszld a hadtestparancsnokot.

A fogadtatásra szervezett hivatalos előkelőségek is ott toporogtak már, mert John bácsi látogatása nem volt többé magánügy. Nemcsak apám lázas hírverése tette meg a magáét, John bácsinak is voltak gesztusai. Mikor július elején megírta, hogy szeptember 2-án este a bécsi gyorsal érkezik Budapestre, a milliomos úgy rendelkezett, hogy a Szépművészeti Múzeum valamelyik óra utazzék elébe Bécsbe — természetesen az ő költségén —, mert európai ügynökétől ott veszi át azt a két festményt, amit egykori hazája iránt érzett mély kegyeletből a múzeumnak, illetve szeretett szülővárosának óhajt adományozni. Egy korai Zurbaránról és egy Murillo képről volt szó. A Murillo, amint azt az előre küldött színes nyomatokról láttam, Árpádházi Szent Erzsébetet ábrázolja a szegények között. Erzsébet a wartburgi vár előtt áll, szinte kilép a várfal opálosan derengő sárgászöld háttéréből s előtte zöld, sárga, okker condrákban az éhező szegények és nyomorékok. Micsoda színes égi mása volt ez annak a szürke nyomornak, ami az akkor kibontakozó világgazdasági válság nyomán a munka és kereset nélkül szorongó milliók egyre izóbb indulatára borult rá. A kép a mélynyomat után igen szép lehetett s ha a szakértők inkább Osoriora, a mester tanítványára gyanakodtak is, miután a lapok nagyhangon beszámoltak már John Pribery amerikai milliomos fejedelmi ajándékaról, nemeslelkűségéről és jó szívéről, a kép eredetisége felől kétség sem merülhetett fel. Így lett John bácsi látogatása közüggé, kis híján nemzeti üggyé. És ezért volt ott a kultuszminiszter, a fővárosi tanács, a balneológiai társulat egy-egy képviselője, az egyik közgazdasági lap főszerkesztője, a Magyar Országos Tudósító munkatársa, meg egy-két pletyka-lap fényképésze. A tegnapi tüntetésről, Klár Zoltán felgyújtott autójáról, a Podmaniczky utcában felborított villamosok-ról beszélgettek. Az egyik fényképész büszkén mutogatta felvételét az égő autóról.

— Ugye jó felvétel, méltóságos uram? Mit tetszik szólni hozzá?

— Kötő — mondta elismerően a miniszteri tanácsos. — A vörös forradalom lidércének lángjai. És tizenegy évvel a proletár diktatúra bukása után! Igen, ez komoly figyelmeztetés.

— Mára már meg is jelent a bécsi lapokban — dicsekedett a fotóriporter.

— Így rontják maguk hazánk és fővárosunk külföldi hitelét — mondta keserűen nevetéssel a balneológiai társulat alelnöke.

A vonat érkezését jelezték s néhány perc múlva fehér gőzfelhők gomolyai közt eldübörgött előttünk gyermekkorom rajongásának tárgya, a haladás fekete istensége, amely még most is mindig megdobogtatja szívemet: a mozdony. Gőz- és koromszag csapta meg az orromat: az utazás, távoli tájak, a kaland keserűsége és illata. Apámra néztem. Vajon ő is azt érzi-e, amit én? Igazában nem sok közünk volt egymáshoz, nemigen foglalkozott velünk, fiúkkal, s csak az utóbbi egy-két évben kezdtem arra gondolni, hogy talán pusztán a körülmények tették olyan pedáns, száraz, kedélytelen kistisztviselővé, amilyenek én láttam.

Apám sápadt volt és remegett az izgalomtól. Bethlenkéjében, fekete keménykalapban, bajszát rágva csetlett-botlott az előkelőségek közt. Valami összeszorította a szívemet: apám Chaplinhez hasonlított, s nem netvetni tudtam volna rajta — hanem sírni.

Az elsőosztályú pullman-kocsiból Piri Sándor, a Szépművészeti Múzeum őre lépett ki elsőnek és utána — nem jött senki. Mélyen meghajolt a kultuszminiszter képviselője előtt.

— Brájböri úr — talán a Sacher portásától tanulta így kiejteni John Pribery nevét — Bécsbe érkezett. Sajnálja, de egyelőre nem kíván hazánk területére lépni. Nem éreznél jól magát egy olyan országban, ahol autókat gyűjtanak fel, villamosokat döntögetnek és barrikádokat emelnek, ahol a kommunista lázadás parazsát még egy évtized múltán sem tudták eltáposni. A múzeumnak és a fővárosnak felajánlott két képet volt szerencsém megtekinteni Brájböri úr szállodai lakosztályán. Biztosított róla, hogy a festmények tekintetében szándéka semmit sem változott, egyelőre azonban a szívéhez oly közel álló műremekeket nem adja át, nehogy a Városligetben garázdálkodó csócselék ezeket a világhírű kulturértékeket is felgyűjtsa, talán a múzeummal együtt. Egyébként úgy gondolom, hogy ez csak ürügy. Az öregnek katasztrófális veszteségei voltak a tőzsdén.

Leesett állak közt, meghökkent tekintetek keresztüztüében lépett oda apámhoz.

— Igazgató urat arra kéri, legyen szíves Budapestre küldött kocsiját visszairányítani Bécsbe.

Apám csak állt, egyetlen hang sem jött ki a száján, csupán az ajka mozgott őszbevegyülő angol bajsa alatt, mint Petike husvétii nyuláé.

Kimondhatatlan félelem fojtogatta a torkomat. Aztán csak azt láttam, hogy Gyuri odaugrik hozzá, hónaalá nyúl, odavezeti a falhoz, apám előrehajol és hány.

— Géza — kiáltott felém —, gyere, segíts, fektessük ide, aztán keríts orvosot!

— Jézus, Mária — sikoltott anyám — mi történt?

Apám sápadtan feküdt a padon, úgy látszott, eszméletlenül. Édesanyám ráhajolt, a fejét simogatta, a nagynénik pedig feketén, fehér virágcsokokkal a kezükben úgy állták körül a padot, mint egy koporsót. Marika hangosan felzokogott.

Én orvosért kiáltozva, csaknem esztelenül szaladgáltam a pályaudvar nagy csarnokában, de elcsukló hangom elveszett a mozdonyok pö-

fögésében és a hordárok ordítózásában. Mire visszakerültem, mentőorvos állt apám mellett, éppen injekciót adott neki.

— Mi baj? — kérdezte György a doktort.

— Idegösszeomlás. De lehet, hogy rosszabb: paralitikus roham. Legjobb volna kórházba szállítani. Talán az Új Szent János idegosztályára. Anyám, mintha megbénult volna, a lába, csak állt és símogatta a férje arcát: Gyuluskám, édes Gyuluskám...

Györgynek kellett intézkednie.

— Igen — mondta határozottan — szállíttassa az Új Szent Jánosba.

Mire a két mentő bejött a hordággal, a hivatalosok nagyrésze elpárolgott már. A kultuszminiszteri tanácsos ekkor a nagynénik közt odaférfközve anyámhoz, kezét csókolt neki.

— Mélyen meg vagyok rendülve — mondta s őszinte meghatódottság érződött a hangján. Számíthat rám nagyságos asszonyom.

A mentők ráfektették apámat a viaszosvászon ágyra s indultak vele a kijárat felé. Anyám, kezében apám kopottas keménykalapjával szorosán mögöttük lépdelt. Marika kézenfogva Petikét, György karjára támaszkodva úgy vonszolta magát, hogy azt hittem összeesik, mire kiérünk. Mi, fiúk is felzárkóztunk hozzájuk, s utánunk a hat öreg, fekete nagynéni párosával, virágot szorongatva a kezükben. Olyanok lehattünk, mint egy temetési menet, amely most indul ki a halottas-házból.

— Van egy helyünk — mondta a mentőorvos.

— Majd én — mondta anyám s beült a sötétzöld színű, vörös zászlós, dobozformájú autóba.

György odament a Buickhoz.

— A gazdája nem érkezett meg — mondta a sofőrnek —, azt üzente, menjen érte vissza Bécsbe.

— Hazavinném főhadnagy úrkat — ajánlkozott készségesen a burgenlandi gépkocsivezető.

— Köszönöm. Sokan vagyunk. Majd hazavisz a 75-ös. — Aztán viszsztatért hozzánk. Marika szemét törülgetve nézett a Kerepesi út forgalmában eltűnő szüleink után.

— Ne sirj Marikám — ölelte át gyöngéden a nővérem vállát —, minden rendbe jön. És mégis a feleségem leszel. Hamarább, mint gondold.

— De hát... a kaució... ezek után azt hiszem, John bácsi, ez a gyáva zsigori már nem segít rajtunk.

— Majd az Isten és mi magunk. Októberben beállok a Tilda néniék péküzletébe. Igaz, Tilda néni? — kérdezte ellentmondást nem tűrő hangon.

Hallgatagon utaztunk haza a Krisztináig. Anyám késő este, kisírt szemmel támolgott be a nappaliba, ahol félelemtől és aggodalomtól eltelve vártunk rá s rögtön csomagoláshoz látott, hogy fehérmeműt, papucsot és mosdószereket vigyen be apánkknak. Ahogy jött-ment a nappali, a háló- és fürdőszoba közt, alig tudtam elhinni, hogy az, aki itt hangtalanul jár-kel közöttünk, ugyanaz az asszony, aki délután ott állt velünk ragyogó szemmel, kipirultan a Keleti csarnokában. Mintha éveket öregedett volna.

Egyszer csak a hatalmas rézkalitkából felreccsent a papagáj hangja:

— Amerika, Amerika, Amerika... — kiáltotta tökéletes kiejtéssel.

Anyám, aki épp a kalitka mellett ment el, összerezzent, aztán szinte hisztériás dühvel kiáltott rá Györgyre.

— Dobd ki, dobd ki ezt a dögöt! A hangját sem bírom már hallani. Ez hozta a szerencsétlenséget a házunkba.